

Oktober 1839–februar 1840

FAKTA

Dato:
Oktober 1839–februar 1840

Sidetal:
42, 43, 44, 45, 46

Dagbogens placering:
Thorvaldsens Museums arkiv,
inspektørens skrin, nr. 1

Ophavsperson/nøgleperson:
Christine Stampe

Generelle kommentarer:
Dette dokument er en del af det originale manuskript til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen. Afskriften af hele manuskriptet omfatter i alt 60 dele. Denne del er nr. 9.
OBS Dokumentet er også udgivet i Arkivet, Thorvaldsens Museum. Her findes den senest opdaterede udgave.

Læs mere om nærværende online-udgivelse i artiklen Manuskriptet til Christine Stampes erindringer om Thorvaldsen.

Omtalte personer:
Gottlieb Bindesbøll
H.W. Bissen
Frantz Bülow
Caroline Amalie
J.C. Dahl
Henriette Danneskiold-Samsøe
Frederik 6.
Christian Frederik Frost
J.V. Gertner
Carsten Hauch
Wilhelm Matthiä
Johan Ferdinand de Neergaard
Christian Stampe
Christine Stampe
Henrik Stampe
Jeanina Stampe
Bertel Thorvaldsen
Benjamin Wolff
Henriette Wulff
Peter Wulff

RESUMÉ

Christine Stampes manus til sine erindringer om Thorvaldsen. Dette er 9. del af i alt 60.

TRANSSKRIFTION

- 42 -

☒ Vi toge nu strax ud til Nysøe igien¹ og arbeidet gik rask fra Haanden. Her troer jeg næsten vi først toge Gærtner² ud med. ☒ og Humøret var ypperligt igien[,] snart blev der sendt Tegninger³ herud at vælge blandt; og kort efter kom Bindesbøl⁴ reisende her ud, for at takke Thorvaldsen at han var bleven valgt til Bygmæster⁵, dette gav Anledning til megen Nid og Bagtalelse⁶ osv ☒ og fra den Tid var Venskabet ude med 2 à 3 familier⁷ som før havde været meget Charmante, dog det maatte man nu lade som man ikke mærkede. Nu gjorde man alvorlige forberedelser til at begynde Museet. Nu kom Thorvaldsens Geburstag⁸ og da man pleiede at celebrere den i Byen, turde jeg ikke gjøre regning paa ham her, dog han vilde netop blive her ude⁹, da han ikke vilde have mindste stads osv i den Anledning, og her kom kuns Egnens Venner til Midag[,] frue Smidt¹⁰ havde broderet en deilig fodpose¹¹ til Thor[,] vi andre hver, en lille Ting. Om Midagen

- 43 -

Sang¹² af Amtmanden¹³ x¹⁴ (Dagen tilforn var Mathie¹⁵ kommet herud,) Om formidagen retuscherte¹⁶ han 2 Stykker af Toget til Golgatha¹⁷ i Leer, som jeg endnu haver [og] brænthe[,] Flaget var Naturligvis reist paa Sneglebakken¹⁸ og Grønvold¹⁹ i Præstøe Løste sine Kanoner og alle Skibene i Præstø flagede[,] nu fik vi arangeret et net lille Tableau i Galeriet, Bagrunden var tet besat med store Laurbær, Myrte og Orange træer[:] der for stod en Piedestal beklædt med Basrelief og det med Skyts Englene Vendte forud; paa Piedestallen stod Thorvs: Byste²⁰ af Bissen²¹, paa trinet af samme stod lille Christian²², 6 Aar Gamel (draperet med et Scherf²³ og paasatte Vinger)[.] han sat nu en Laurbær Krands paa Bystens Hoved; Jeanina²⁴ 4 Aar gamel sad ved foden paa trinet, og bandt en G[u]irlande[,] hun var ogsaa nøgen og kuns drapert med et kort Gevandt og Vinger, (h[un] fik sig [en] st[ærk] for[kø]else).] der var anbragt stærkt Lys foroven, og lige som vi stod fra Spisebordet, og kom i den Næste Stue viste dette Syn sig for os som virkelig gjorde megen effeekt. Medens Tableaut²⁵ varede blev Sunget en Sang²⁶ Digtet af Stampe²⁷[.] og da nu Børnene ikke kunde holde sig længer stille[,] sprang Jeanina pludselig frem i Salen og op om Halsen paa Thorvaldsen, som ret hiertelig kyßede hende osv[,] Hun var overhovedet hans Favorit, og kiaeled meget for ham, og hver eftermiddag sprang hun op paa Patheen, hvor han fik sin Midags luur, og sat ham hovedet fuld af Papirs krøller eller flettede haaret rundom i mange fletninger, det var hendes[,] som alle Smaa Pigers[,] Løst at frisere andre, og Thorvaldsen led det med en mageløs taalmod oooo

²⁸[.] oooo Nu listede den Eene efter den anden bort, for at arrangere nogle Scener de havde bestemt at give af Barselstuen ²⁹ og, og imidlertid fik Thor sin lille Blund, og saa holdt jeg ham lidt ved Snak, og saa Aabnede Scenen sig og det var en stor Morskab for ham[,] der var foruden Wolf Secretairen ³⁰[.] hr Neergaard ³¹[.] Mlle Salomon ³²[.] Eliza ³³ [og] fr Schwarzen ³⁴[.]

- 44 -

Nogle Dage Efter kom Comandør Karset ³⁵ herud med en Skrivelse fra Bylow ³⁶ som sendte ham den fra Fr: d. VI ³⁷ osv[.] Nu reiste han ind, et par Dage for at takke Kongen ³⁸ som laae syg til Sengs ³⁹[.] Dr: Frost ⁴⁰ var just inne for at søge Embede og med ham skulde han reise ud. ☒ Da Thor besøgte Kongen ved Sængen spurgte denne ham med hvem han reiste og Ønskede ham en fornøjelig Reise hvorpaa Thorv: sagde[: "Jden kunde blive bedrøvelig nok, thi dr Frost som havde ventet dette Embede, var fortvivlet ved at høre, at en Anden skulde have det["]], hvorpaa Kongen sagde: ["]ja det er felt at see paa bedrøvede Ansigter; men hvad det er jo ikke givet bort endnu["]], og samme Dag ⁴¹, om Eftermidagen efter at Frost havde opgivet alt Haab fik han Embedet ⁴²; ["]han har vist ville undt mig en munter Reiseselskaber["]], sagde Thorv. ☒ ☒ kort efter vare vi paa Gisselfeld ⁴³ og der blev da afgjort at Thorv: skulle Giøre den kiere Tantes Byste ⁴⁴, som Børnene saa meget ønskede[.] han var just ikke meget for et saadant Arbeide, og havde nægtet mange det, dog han følte sig saa lykkelig og væl her, at han intet kunde nægte mig[.] De kom hertil x ⁴⁵, og var her i nogle Dage, og den søde kiere Tante var saa elskværdig, x jeg lagde Grunden til Bysten, og eboscherede ⁴⁶ den, med Turban paae dog som sedvanlig alle mine anlæg for voluminøse, dog det var bedre at der var for meget en[d] for lidt, den fik først Turban paae, dog den Pønt ⁴⁷ som Tante exspre[s] ⁴⁸ havde taget med gefaldt ⁴⁹ Thor: slet ikke, nu proberte ⁵⁰ hun noget andet, og da hun et Øieblik havde bart Haar for at skifte Hovedtøiet greb Thor det strax og spurgte hvorfor dette ikke maatte blive [så, det] gefaldt ham best, og vi vare snart alle enige med ham, ["]jeg skal nok frisere[, "] sagde han da jeg vilde blande mig i frisuren osv osv[.] om Aftenen fik

- 45 -

[vi] Vores sedvanlige spill, hvor det gik meget muntert til thi Tante Jane ⁵¹ var med og Hilfling ⁵². Christian D ⁵³, var anden gang med og kiedede sig vist gruelig, men lod ret fornøiet[.] han kom op at slogs med tante Jane, om Skillingerne, og Thorvaldsen og jeg vist ogsaa, thi det var idet mindste meget hyppig at vi skiendes. Pludselig den siste dag de vare her kom den Efterretning at Kongen var død ⁵⁴, N Danneskiold reiste strax til Byen) det gjorde megen Intryk paa alle, dog især paa den kiere Tante Jette ⁵⁵, som altid var saa deeltage[nde] og øm, og hun var meget bevæget ved at tænke sig alle deres Sorg, som tabte ved Hans bortgang; Da bysten ⁵⁶ var ferdig[.] der staar 6 Dec: 1839 paa den[,] reiste de, og nu har de paa

Gißelfeldt et deiligt Billede af den kierligste og ømmeste Moder, jeg nogensinde har kiendt og en behagelig Erindring om den elskelige Thorvaldsen. ✕

Paa Altertavlen⁵⁷: Christus i Emaus⁵⁸, staaer der d 28 Dc: 1839. [det] er altsaa kort før Nytaar. Denne fik han løst⁵⁹ at gjøre da vi engang havde været i Stavrebye kirke⁶⁰ og forarget sig over at der ingen Altertavle var, vi fortalte nu hvorledes, de havde under Pastor Faber⁶¹ faaet den[,] der var[,] ned, for at give ham lys til at læse sine daarlige Prædikener, vi ville ikke sette den gamle op, men hellere bie til vi kunne faae en Ordentlig, og Thorv: sagde denne Glæde vilde han gjøre sig, og han sendte en Afstøbning til R[om]⁶² [papiret mangler] 1841 ✕ og 1842 blev den eboscheret⁶³ i Marmor, og dette blev inberettet til Kan[c]eliet⁶⁴ da [de][papiret mangler] udsatte af den m[anglede] [papiret mangler][.] Nu kom Julen⁶⁵, og vi havde travelt, frøken Wulf⁶⁶ og Broderen⁶⁷ kom fra Byen med en Mængde smukke Ting til at hænge i Juletræet, og de andre klippede, og hængte paa Træet. Nu kom jeg med en stor Bakke hvorpaa en stor flade af udrullet deig, hvor af Thorvaldsen med en Modeleer Stock udskiar en Mængde Kager⁶⁸ i form af dyr, Damer[,] G: Makaronispiser⁶⁹, Polischineller⁷⁰, osv. osv[,] disse bleve bagte og hængte paa Juletræet og man kappedes om at faae af diße da træet blev givet til plyndring, jeg har endnu en 10 a 12 stykker af disse Kager (Dahl⁷¹ i dresden⁷² udbad sig en [i] 1844 da han var paa Nysøe Som [forestill]er en Moder med Barnet i Skødet, og det ordentlig rører mig naar jeg seer dem, og tænker mig den elskværdige Barnlighed⁷³, hvormed han tog deel i alt hv[ad] vi andre gjorde, og hvordan han sang m[ed.] [papiret mangler]

- 46 -

N 2

Det lille Basrelief Nytaar⁷⁴ 1840 blev ferdig medens Hauch⁷⁵ var her, og han fik en Afstøbning deraf, jeg troer jeg gav ham et lille Hoved i brendt leer som jeg havde opbevaret af Frisen Golgatha⁷⁶, Leeret af heele Medal[j]oner restorerede Thorv med megen Møie for mig, men den sprang ved Brændingen, jeg har den, nogenlunde sammensat[,] Hauch var altid varm ven af Thorvaldsen, og det var mig altid behageligt at høre hvor rigtig han bedømte Thor, og hvor frie han var for all misundelse; (bevis paa hans ubestikkelige Øie, og Øre, havde jeg ogsaa ved, hvad han skrev i Avisen, angaaende folke Snak, og sladder om Nysøe, thi nu havde de ondt af at Thor befandt sig saa væl her ude, og misundte mig naturligvis den lykke og saa kom de unde Tunger i Gang, og som Thor fleere Gange bemærkede: ["]der er da in[gen] saa slemme som Gamle Piger, og Enker (som er omtrent det samme som en Gammel Pige :) men hvad man maa betænke hvilket Savn de maa [føle] [papiret mangler] ved at være saa Alene [og] [papiret mangler] derfor tilgive dem[."]; Droningen⁷⁷ var saa God, at skrive mig d. 17 Fb: 1840 Angaaen[de] same Bagtaelse

⁷⁸.

¹ Thorvaldsen rejste retur til Nysø 15.10.1839.

² Dvs. den danske maler J.V. Gertner.

³ Det vil sandsynligvis sige arkitekttegninger til det planlagte Thorvaldsens Museum.

⁴ Dvs. den danske arkitekt, kongelig bygningsinspektør og professor Gottlieb Bindesbøll.

⁵ Gottlieb Bindesbølls projekt til Thorvaldsens Museum blev valgt med flertal i Committeeen for Oprettelsen af Thorvaldsens Museum 13.8.1839. Planerne til museet blev godkendt af Københavns Kommune 20.10.1839 og af Frederik 6. 13.11.1839.

⁶ I denne forbindelse har det muligvis haft en betydning, at Gottlieb Bindesbølls onkel Jonas Collin sad i Committeeen for Oprettelsen af Thorvaldsens Museum, men Thorvaldsen selv havde i flere omgange drøftet sagen med Bindesbøll og foretrak hans projekt frem for andre arkitekters.

⁷ Det vides p.t. ikke, hvilke familier der tabte kontakt med Thorvaldsen og Stampe efter valget af Bindesbøll til museets arkitekt.

⁸ Dvs. fødselsdag, jf. fødselsdag i Ordbog over det danske Sprog.

⁹ Thorvaldsens fødselsdag blev fejret på Nysø med tableau, sang og teater 19.11.1839.

¹⁰ Denne fru Smidt er p.t. uidentificeret, men der kunne muligvis være tale om Cécile Caroline de Coninck (1789-1857), gift med justitsråd Michael Leigh Smith (1777-1843), der ejede Bækkeskov, en større dansk herregård nord for Præstø. Ægteparret Smidt og familien Stampe så hinanden.

¹¹ Dvs. en fodret pose, som anbringes omkring fødderne for at holde dem varme, jf. fodpose i Ordbog over det danske Sprog.

¹² Der er sandsynligvis tale om sangen af 19.11.1839.

¹³ Dvs. den danske amtmand Johan Ferdinand de Neergaard.

¹⁴ Kryds. Dvs. indvisningstegn. Der er intet modsvarende kryds i teksten.

¹⁵ Dvs. den tyske billedhugger Wilhelm Matthiä.

¹⁶ Følgende er skrevet i venstre margen: "Om formidagen retuscherte han [...] og alle Skibene i Præstø flagede[.]"

¹⁷ Dvs. Vandrigen til Golgatha, Nysø¹⁶.

De brændtlerskitser, som Thorvaldsen fremstillede på Nysø til Golgatha-frisen findes stadig på Nysø, se Samlingerne.

¹⁸ Dvs. bakke, til hvis top der fører en vej, sti, der snor sig omkring bakken, jf. sneglebakke i Ordbog over det danske Sprog.

¹⁹ Iflg. Rigmor Stampe, op. cit., p. 341 var Grønvold Præstøes største købmand, jf. også dokumentet af antagelig 1839.

²⁰ Dvs. Thorvaldsen, G297.

²¹ Dvs. den danske billedhugger H.W. Bissen.

²² Dvs. Christine og Henrik Stampes yngste søn Christian Stampe. Christian Stampe blev født 1831, hvorfor han i 1839 var 8 år gammel.

²³ Dvs. et stykke tøj eller bredt bånd, jf. skærf i Ordbog over det danske Sprog.

²⁴ Dvs. Christine og Henrik Stampes yngste datter Jeanina Stampe. Jeanina Stampe blev født i 1833, hvorfor hun i 1839 var 6 år gammel.

²⁵ Følgende er skrevet i venstre margen: "Medens Tableauet varede blev Sunget en Sang Digtet af Stampe[.]"

²⁶ Sandsynligvis sangen af 19.11.1839.

²⁷ Dvs. Henrik Stampe.

²⁸ Firdobbelt cirkel. Dvs. indvisningstegn. Her indsættes følgende passage skrevet i venstre margen: "oooo Nu listede den Eene efter den anden bort [...] der var foruden Wolf Secretairen[,] hr Neergaard[,] Mlle Salomon [og] Eliza[.]"

²⁹ Dvs. en komedie af Ludvig Holberg opført i 1723.

³⁰ Dvs. den danske godsejer, kunstsamler, jurist, postsekretær og handelsmand Benjamin Wolff.

³¹ Dvs. den danske amtsmand Johan Ferdinand de Neergaard.

³² Dvs. Betty Salomon, der var lærinde og guvernante på Nysø.

Se Rigmor Stampe, op. cit., p. 341, og folketællingen for 1840 for Præstø Amt, hvor hun omtales som Betty Salomon, 35 år, guvernante på Nysø.

³³ Dvs. Christine og Henrik Stampes ældste datter Elise Stampe.

³⁴ Dvs. Louise Schwartz, der var selskabsdame på Nysø. Hun nævnes nogle gange i Stampes manus, se Rigmor Stampe, op. cit., p. 22, 34, 47, 85, 281 og 282.

Hun optræder også i folketællingen for 1840 for Præstø Amt, som selskabsdame på Nysø, Louise Sievartsen(sic!), 35 år.

³⁵ Dvs. kommandørkorset. Stampe har imidlertid misforstået sagen: Thorvaldsen blev ikke kommandør af Dannebrog ved denne lejlighed, da han allerede havde fået tildelt denne titel 1.8.1829. Thorvaldsen blev i stedet udnævnt til storkorsridder af Dannebrogordenen 18.11.1839 (Se N1, N2 og N3), som den første kunstner nogensinde. Thorvaldsen modtog korset dagen efter på sin fødselsdag 19.11.1839. Stampe husker altså heller ikke datoen korrekt.

Se evt. referenceartikel om Thorvaldsens udnævnelser.

³⁶ Dvs. den danske hofembedsmand og ordensmarskal Frantz Bülow.

Det omtalte brev stammer fra 19.11.1839.

³⁷ Dvs. den danske kong Frederik 6.

³⁸ Thorvaldsen ankom til København 21.11.1839, hvor han kortvarig opholdte sig for at takke Frederik 6. for Storkorset af Dannebrogordenen.

³⁹ Frederik 6. var fra fødslen svagelig og døjede hele sit liv med sygdomme. Hen på efteråret 1839 svækkedes han mærkbart, hvorfor han var sengeliggende.

⁴⁰ Den danske læge Christian Frederik Frost. Det embede, som nævnes i det følgende, og som Frost søgte, var posten som distriktslæge. Han blev udnævnt til embedet 6.12.1839. Frost tilså Thorvaldsen flere gange i hans senere år.

⁴¹ Dvs. 21.11.1839.

⁴² 6.12.1839 blev Christian Frederik Frost (1801-1865) ifølge Rigmor Stampe, op. cit., p. 341, n. 91 udnævnt til distriktslæge i Præstø.

6.12.1839 må være den officielle udnævnelsesdato, da Frederik 6. døde 3.12.1839. Han må naturligvis have givet ordren til udnævnelsen før sin død.

⁴³ Dvs. Gisselfeld gods nær Haslev, som efter 1755 fungerede som jomfrukloster. Frederik Christian Danneskiold-Samsøe (1798-1869), bror til Conrad Danneskiold-Samsøe, var i 1839 overdirektør på Gisselfeld.

⁴⁴ Dvs. Thorvaldsens portrætbuste af den danske grevinde Henriette Danneskiold-Samsøe, A215.

⁴⁵ Kryds. Dvs. indvisningstegn. Følgende skrevet i venstre margen på den anden led indsættes dog efter "[...] og den søde kiere Tante var saa elskværdig": "x jeg lagde Grunden til Bysten [...]" da jeg vilde blande mig i frisuren osv osv[.]"

⁴⁶ Dvs. ebauchere, som i almindelighed betyder at tegne de første omrids, gøre et udkast, give den første udarbejdelse, jf. Meyers Fremmedordbog.

I skulpturel sammenhæng betyder ordet imidlertid at anlægge skulpturen i leret – eller evt. grovhugge den i marmoret – og det er denne betydning af ordet, som anvendes her.

Jf. også abbozzare i Fagudtryk i Thorvaldsens værksted.

⁴⁷ Dvs. pynt.

⁴⁸ Dvs. uden ophold, hurtig, jf. ekspres i Ordbog over det danske Sprog.

⁴⁹ Dvs. behage, jf. gefalde i Ordbog over det danske Sprog= gefalde.

⁵⁰ Dvs. undersøge, prøve, jf. probere i Ordbog over det danske Sprog.

⁵¹ Dvs. Grevinde Henriette Danneskiold-Samsøes yngre søster Birgitte Sophie Christiane Kaas (1784-1856).

⁵² Dvs. Hilfeling, som ifølge Rigmor Stampe, op. cit., p. 341, n. 94 var huslærer på Gisselfeld og senere krigsassessor.

⁵³ Dvs. den danske greve Frederik Christian Danneskiold-Samsøe (1798-1869).

⁵⁴ Frederik 6. døde 3.12.1839.

⁵⁵ Dvs. den danske grevinde Henriette Danneskiold-Samsøe.

⁵⁶ Dvs. Henriette Danneskiold-Samsøe, Nysø6.

⁵⁷ Følgende passage: "Paa Altertavlen: Christus i Emaus [...] og dette blev inberettet til Konst[xx]et da [papiret mangler] udsatte af den m [papiret mangler][.]", er skrevet i venstre margen på den anden led.

⁵⁸ Dvs. Kristus i Emmaus, Nysø18.

⁵⁹ Dvs. lyst.

⁶⁰ Dvs. Jungshoved Kirke ca. 5 km fra Præstø.

⁶¹ Dvs. den danske præst og forfatter Peter Ditlev Faber (1768-1847).

⁶² Thorvaldsen sendte en del af sine gipsmodeller fra sine sene år til Rom for at lade dem hugge i marmor i hans værksted dér.

Se emneordet Transport af Thorvaldsens kunst fra København til Rom 1842.

⁶³ Dvs. ebauchere, som i almindelighed betyder at tegne de første omrids, gøre et udkast, give den første udarbejdelse, jf. Meyers Fremmedordbog.

I skulpturel sammenhæng betyder ordet imidlertid at anlægge skulpturen i leret – eller evt. grovhugge den i marmoret – og det er denne betydning af ordet, som anvendes her.

Jf. også abbozzare i Fagudtryk i Thorvaldsens værksted.

⁶⁴ Dvs. kontor, hvor regeringsskrivelser udfærdiges, en kanslers kontor, statssekretariat, jf. kancelli i Ordbog over det danske Sprog.

⁶⁵ Se evt. emneordet om jul.

⁶⁶ Dvs. Henriette Wulff, søster til Peter Wulff og Christian Wulff.

⁶⁷ Dvs. den danske søofficer Peter Wulff.

⁶⁸ En af disse kager er bevaret, nemlig Kagefigur, Nysø134.

Desuden var der tidligere bevaret to andre figurer, men de måtte kasseres i 1950'erne pga. meget dårlig stand:

⁶⁹ Dvs. spisere af en dej af hvedemel, jf. makaroni i Ordbog over det danske Sprog.

⁷⁰ Dvs. slagfærdig tjenerfigur i den italienske commedia dell'arte, jf. Polichinel i Ordbog over det danske Sprog.

⁷¹ Dvs. den norske maler J.C. Dahl.

⁷² Dvs. hovedstaden i den tyske delstat Sachsen.

⁷³ Dette karaktertræk hos Thorvaldsen er der en del kilder, der peger på.

Se evt. emneordet Thorvaldsens påståede enfoldighed.

⁷⁴ Dvs. Nyårets genius, Nysø17.

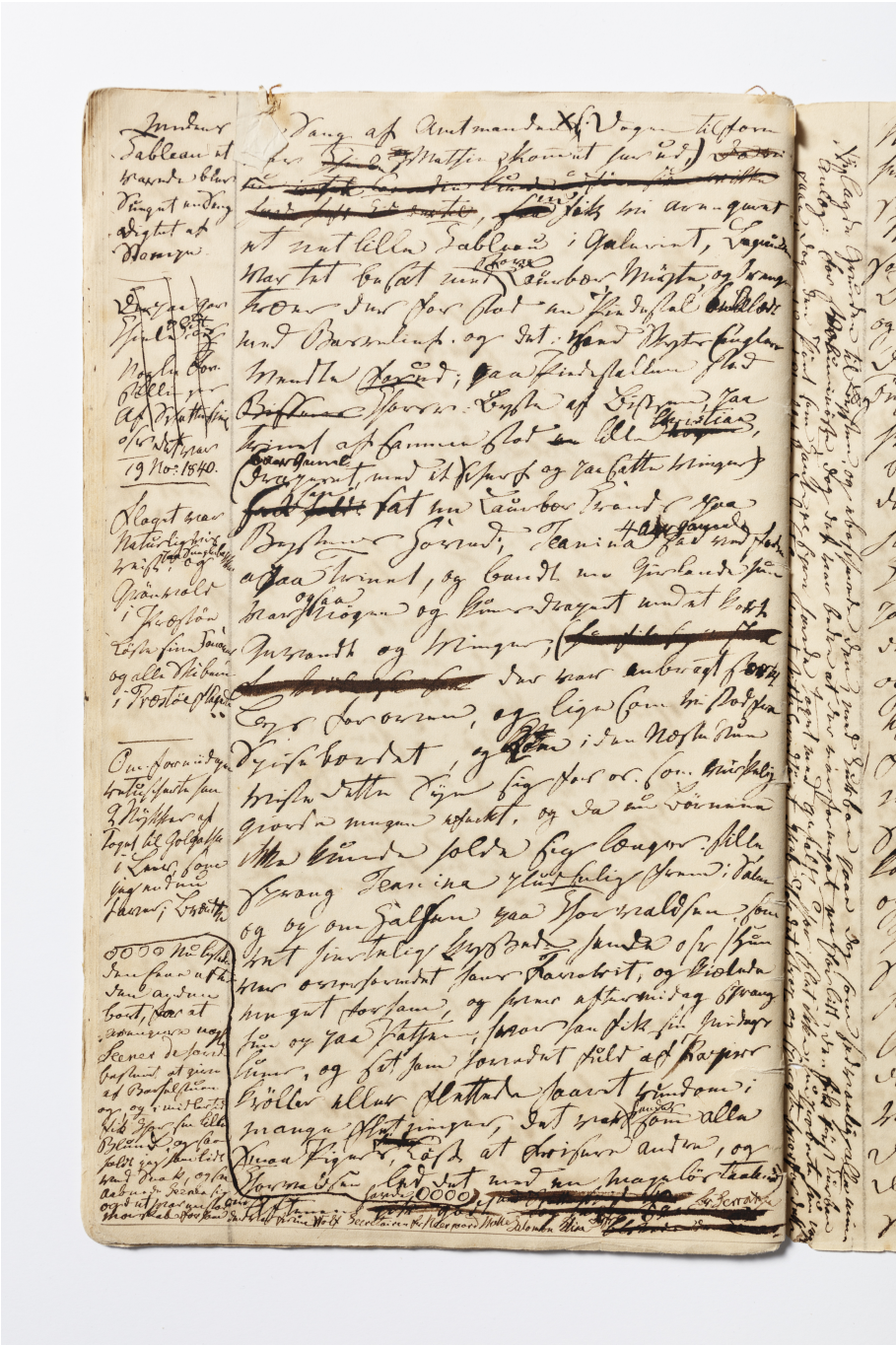
⁷⁵ Dvs. den danske forfatter og naturvidenskabsmand Carsten Hauch.

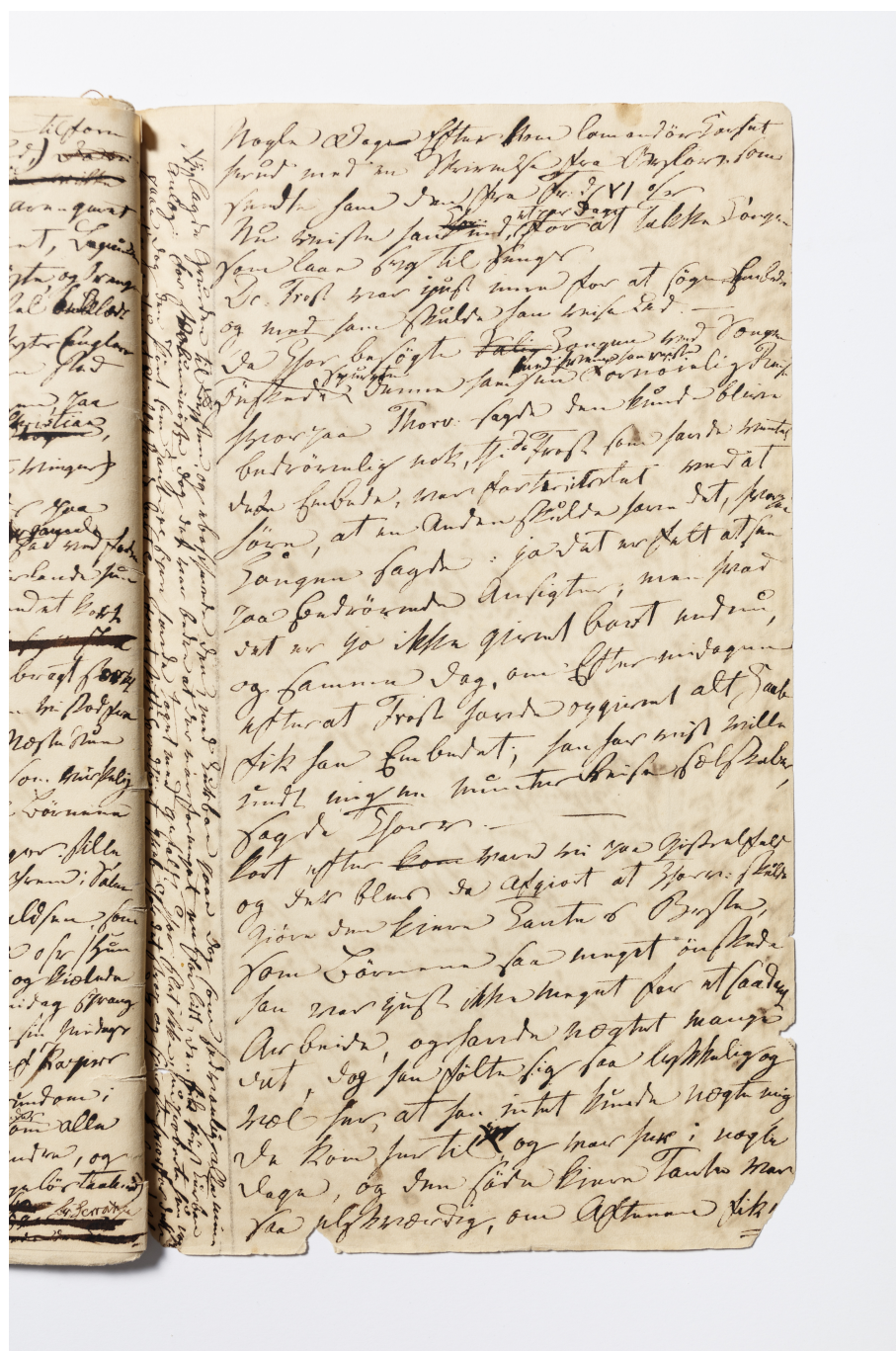
⁷⁶ Dvs. Vandringen til Golgatha, Nysø16.

⁷⁷ Dvs. den danske dronning Caroline Amalie, der var blevet dronning efter Frederiks 6.s nylige død. Det omtalte brev stammer fra 17.2.1840.

⁷⁸ Rigmor Stampe, op. cit., p. 304-305 skriver om baggrunden for denne bagtalelse af Christine Stampe, og nævner mere specifikt: "Anledningen har rimeligvis været Baroness Stampes indsamling til de broderede møbler til Thorvaldsen i 1840, og Dronningen må have svaret med en eller anden spøgefuld ytring, som Baroness Stampe har misforstået."

De omtalte broderede møbler til Thorvaldsens hjem blev fremstillet af en række københavnske kvinder og overrakt til billedhuggeren på hans romerske fødselsdag 8.3.1840.

[illegible]

[illegible]

